

Eén kloppend hart voor de EU?

Waarom twaalf lidstaten supranationale of intergouvernementele integratie prefereren voor het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid

Evi Roelen¹

ABSTRACT

This paper focuses on the European Security and Defense Policy and tries to answer the question why the member states have deviating deepening preferences in this field. After discovering the supranational-intergovernmental divide, we will determine its possible causes. The Qualitative Comparative Analysis helps us to distillate the most valuable independent variables and reveals 'institutional culture' and 'balancing' as most important. Finally, we match our findings with the initial theories, used to derive the causal variables, and verify their explanatory power.

KEYWORDS: ESDP, QCA, supranational or intergovernmental preferences

1. Inleiding

Het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) blijft in vergelijking met andere Europese beleidsdomeinen een vreemde eend in de bijt. De kerntaken van de staat worden door deze coördinatie immers op hoger niveau geregeld of, zachter uitgedrukt, op elkaar afgestemd (Nugent, 2006, pp. 41-43; Mearsheimer, 1995, p. 10). Voorlopig geeft niet elke lidstaat de voorkeur aan een dergelijke supranationale organisatiewijze (Eliassen, 1998, pp. 4-6; Nugent, 2006, p. 55). Toch blijken sommige landen, meer dan andere, verdere verdieping voor het EVDB te verkiezen (Howorth, 2007, pp. 57; Koenig-Archibugi, 2004, p. 139). Dit werk wil onderzoeken welke mechanismen een dergelijk verschil in wensen veroorzaakt. Concreet wordt een antwoord geboden op de onderzoeksvraag waarom EU-lidstaten een intergouvernementele respectievelijk een supranationale aanpak van het EVDB prefereren. Hiervoor operationaliseren we eerst de afhankelijke varia-

bele. Vier indicatoren, met name een gekwalificeerde meerderheid, een geüniformeerde institutionele structuur naar supranationaal model, een uitbreiding van Commissiebevoegdheden en een gezamenlijke financiering van dit beleid brengen de integratiepreferenties van de lidstaten in kaart. Omdat niet elk land een even verregaande samenwerking wenst, zoeken we in deel twee naar de oorzaken van deze verschillen. Zowel het neorealisme als het constructivisme leveren inspiratie voor vier hypothesen die op hun beurt concreet worden in evenveel onafhankelijke variabelen: machts capaciteit, *balancing*, Europese identiteit en institutionele cultuur. Het laatste deel toetst de afhankelijkke aan de onafhankelijke variabelen via de *Qualitative Comparative Analysis*.

Dit werk sluit aan bij een voornaam artikel van Koenig-Archibugi (2004) en is er in zekere mate een replicatie van. Toch verschillen beide werken van elkaar op de volgende punten. Allereerst zijn de afhankelijkke variabelen slechts gelijkaardig, doch niet helemaal overeenkomstig. Koenig-Archibugi bestudeert namelijk de integratiepreferenties voor het Europees Buitenlands en Veiligheidsbeleid (EBVB). Dit werk concentreert zich echter op de integratiepreferenties voor het EVDB en is actueler. Ten tijde van Koenig-Archibugi's artikel was er van het EVDB, in de huidige vorm, geen sprake. Ook met betrekking tot de onafhankelijke variabelen merken we enige variatie op. Drie zijn volledig dezelfde: relatieve machts capaciteit, Europese identiteit en institutionele cultuur. Koenig-Archibugi's vierde variabele, verwachte beleidsconformiteit,² wordt echter achterwege gelaten. Niet alleen gaat het hier om verwacht of toekomstig gedrag, dat moeilijk op heden kan worden geoperationaliseerd. Eveneens schrijft Koenig-Archibugi deze variabele relatief weinig verklarende kracht toe. Vooral omwille van deze laatste bevinding gebruiken wij een geheel nieuwe variabele, *balancing*. Tot slot zijn de gebruikte methodes niet dezelfde. Koenig-Archibugi voert eerst een logistische regressie uit. Hij werkt met ander datamateriaal en heeft dus voldoende observaties om zich een kwantitatief onderzoek te permitteren. Daarnaast opteert hij voor een bijkomende analyse met behulp van *fuzzy-sets*. Zoals we daarnet reeds stelden, kiezen we in dit artikel enkel voor een kwalitatieve analysetechniek, QCA (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 137-168).

2. Integratiepreferenties

Wat drijft regeringen om één van hun meest cruciale verworvenheden, het voeren van een eigen defensiebeleid, over te dragen aan het Europese niveau? Een dergelijk beleid wordt namelijk aangezien als onmisbaar voor het behoud van soevereiniteit. Zonder defensie kan een staat namelijk moeilijk overleven. Daarom

zou je verwachten dat regeringen hier, meer dan elders, weigerachtig staan ten opzichte van soevereiniteitsoverdracht. Toch geeft de top van Saint-Malo uit 1998 een aanzet tot intergouvernementele integratie. Ervaring uit andere beleidsdomeinen leert bovendien dat zo een samenwerking op termijn eveneens een eerste stap naar supranationale integratie kan betekenen (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 137-142).

Toch koesteren zeker niet alle landen³ supranationale verdiepingswensen. Er bestaat dus, zeker wat defensie betreft, een niet te miskennen variatie op deze variabele. Net voor die verschillen zoeken we verklaringen. Een eerste stap is het achterhalen van de integratiewensen van elke lidstaat. Dit deel onthult meer bepaald de supranationale of intergouvernementele preferenties van twaalf EU-lidstaten voor het EVDB, die de afhankelijke variabele vorm geven. We beperken ons tot de oude lidstaten, want gegevens over net toegetreden landen zijn nog ontoereikend. Bovendien verhindert ontbrekend of tegenstrijdig datamateriaal de opname van Portugal, Spanje en Zweden.

De selectie van deze twaalf landen biedt echter wel de nodige variatie. Ten eerste worden zowel omvangrijke staten, waaronder Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Italië, als kleinere EU-leden vertegenwoordigd. De literatuur spreekt vaak over een duidelijke breuklijn tussen beide kampen. Zo zouden kleine landen vaak een positievere houding ten opzichte van supranationale integratie hebben. Straks zal blijken of deze tweedeling ook op dit domein van toepassing is (Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eep.pspa.uoa.gr>; Nugent, 2006, pp. 587-598).

Anciënniteit als EU-lid zorgt eveneens voor verschil. Hoewel landen uit de meest recente uitbreidingen van 2004 en 2007 niet worden opgenomen, vertegenwoordigt onze selectie een ruime waaier aan variatie op dit gebied. Zowel stichtende leden als aanvankelijk en vaak nog steeds sceptische landen zijn van de partij (Nugent, 2006, pp. 587-598).

Een derde punt van variatie betreft de vertegenwoordiging van de landen in overkoepelende internationale organisaties. Hoewel ze allemaal afgevaardigden hebben in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, bekleden slechts twee landen, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, een permanente zetel in de Veiligheidsraad (United Nations, 2008, <http://www.un.org>). De meeste lidstaten maken bovendien deel uit van de NAVO. Toch laten sommige landen heel bewust dit lidmaatschap links liggen. Van de 12 onderzochte landen noemen Finland, Ierland en Oostenrijk zich in dit opzicht niet-geallieerd (Logothetti, 2005, www.bmlv.gv.at; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de). Om hun neutraliteit ook binnen de Unie te onderstrepen, benadrukken zij de pacifistische middelen van het Europese defensiebeleid, zoals crisismanagement en *peacekeeping* (Olsen, 2007, p. 27; Menon, 2003, pp. 635-637).

Denemarken is ten slotte een geval apart. Dit land neemt niet deel aan het EVDB door te kiezen voor een zogeheten *opt out*. Hierdoor geeft men andere lidstaten toestemming om een gemeenschappelijk beleid op te bouwen zonder er zelf aan mee te werken (Brummer, 2007, pp. 6-7; Olson, 2007, pp. 22). Denemarken maakt gebruik van deze mogelijkheid omdat de bevolking het EVDB als een potentieel gevaar beschouwt voor haar nationale en culturele eigenheid. Toch interpreteert het land deze *opt out* eerder pragmatisch. In de praktijk onthoudt het zich enkel bij stemmingen over formele documenten in verband met dit beleidsdomein. Het vreest immers geloofwaardigheid en aantrekkingskracht als defensiepartner te verliezen, niet alleen binnen de Unie maar ook daarbuiten (Olsen, 2007, pp. 24-25).

2.1. Operationalisering

We operationaliseren de afhankelijke variabele aan de hand van een secundaire analyse. Wetenschappelijke teksten, opgesteld ten tijde van of na de Conventie over de toekomst van Europa (2001-2003), leveren de voornaamste gegevens. Tijdens die periode werden immers belangrijke discussies gevoerd over het institutionele traject van de EU, niet ten minste met betrekking tot het defensiebeleid. Om de opdeling tussen supranationaal en intergouvernementeel concreet te maken, moeten deze bronnen duidelijkheid scheppen over vier indicatoren die we in de volgende alinea's kort toelichten. We gebruiken deze indicatoren omdat ze in de literatuur het vaakst worden aangehaald om supranationale preferenties van intergouvernementele te onderscheiden.

De eerste indicator betreft het gebruik van een gekwalificeerde meerderheid voor beslissingen genomen door de Raad op gebied van veiligheid en defensie. Deze besluitvormingsprocedure reduceert ten eerste de invloed van een lidstaat omdat men soevereiniteit, en dus per definitie ook vetomacht, afstaat (Menon, 2003, pp. 176; Risse, 2005, p. 299). De wens om het gebruik van gekwalificeerde meerderheid op dit domein uit te breiden geeft een supranationale indicatie aan. Meer zelfs, we beschouwen gekwalificeerde meerderheid als het voornaamste kenmerk van supranationalisme (Wagner, 2003, pp. 578-588; Beyers, 1998, <http://eiop.or.at>). Wanneer soevereiniteitsafstand daarentegen een brug te ver lijkt, wijst dit op intergouvernementele integratiepreferenties (Aspinwall, 2002, pp. 96; Koenig-Archibugi, 2004, p. 141).

De preferentie voor de eenmaking van de institutionele structuur op EU-niveau, waardoor men het intergouvernementele karakter matigt dankzij integratie van de tweede en de derde pijler in de eerste, vormt een andere belangrijke aanwijzing

voor supranationale verdieping (Aspinwall, 2002, p. 96; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-142). Analoog met het gebruik van een gekwalificeerde meerderheid maakt een gecommunautariseerde eenheid stijgende productiviteit en kwaliteit mogelijk (Wagner, 2003, p. 590). De wil om alle beleidsdomeinen te organiseren conform met het model voor interne markt onthult een supranationale voorkeur. Het behoud van de huidige structuur geeft daarentegen intergouvernementele preferenties aan (Aspinwall, 2002: 96; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-142).

De wens om de bevoegdheden van de Commissie uit te breiden, uiteraard op het domein van veiligheid en defensie, doet dienst als derde indicator. Specifieke taken delegeren aan *agents* die handelen in naam van de Europese Unie, wordt naast het gebruik van gekwalificeerde meerderheid beschouwd als de voornaamste aanwijzing voor soevereiniteitsafstand (Menon, 2003, pp. 176). Landen die de competenties van de Commissie voor veiligheid en defensie willen uitbreiden, verdedigen dus supranationale verdieping. Lidstaten die hier weigerachtig tegenover staan, neigen naar de intergouvernementele zijde.⁴

De financiering van het EVDB via ad hoc bijdragen wordt vaak ervaren als minder efficiënt. Een gemeenschappelijke financiering kan het beleid heel wat vlotter laten verlopen (Wagner, 2003, p. 587). De vierde en tevens laatste indicator omvat dan ook de collectieve bekostiging van het EVDB. Lidstaten die ijveren voor een gezamenlijk budget ondernemen stappen in de richting van verdere integratie. Het louter nationale beheer van deze middelen wijst daarentegen op een intergouvernementele voorkeur (Koenig-Archibugi, 2004, p. 141).

De scores op al deze indicatoren samen bepalen de supranationale of de intergouvernementele houding van een lidstaat voor het EVDB (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-142). Niet elke indicator wordt echter beschouwd als even gewichtig. Zoals hierboven reeds werd aangegeven, heeft in de eerste plaats de uitbreiding van een gekwalificeerde meerderheid een beslissend karakter. Dit gaat het belang van toenemende Commissiebevoegdheden vooraf. Indien bepaalde informatie onvindbaar blijkt, wordt het gecodeerd als afwezig. Tegenstrijdig datamateriaal klasseren we eveneens op deze manier (Wagner, 2003, p. 578; Menon, 2003, p. 176).

2.2. Integratiewensen

In deze paragraaf gaan we dieper in op de integratiepreferenties van de twaalf EU-lidstaten. Die leiden we af uit de scores op de net vermelde indicatoren. Een overzicht kan teruggevonden worden in tabel 1. De scores op de indicatoren en het

eindoordeel omtrent intergouvernementele of supranationale voorkeuren worden voor elk land kort toegelicht.

Oostenrijk ijvert niet alleen voor het gebruik van een gekwalificeerde meerderheid voor het EVDB. Bovendien onderschrijft het land de eenmaking van de pijlerstructuur, de toenemende bevoegdheden voor de Europese Commissie en de gemeenschappelijke financiering. Hierdoor beschikt Oostenrijk over uitermate supranationale preferenties voor het EVDB.⁵ België, Griekenland, Italië en Luxemburg scoren gelijkwaardig. Zij behoren dus ook tot de aanhangers van een federaal geïnspireerd integratiemodel.⁶

Het Verenigd Koninkrijk, Finland, Denemarken en Ierland zijn homogeen wat hun preferenties op de indicatoren betreft, maar dan in de omgekeerde richting. Zij verkiezen volgens de vier indicatoren intergouvernementele samenwerking. Data voor Denemarken met betrekking tot de eenmaking van de pijlerstructuur evenals gegevens voor Ierland over de gemeenschappelijke bekostiging van het EVDB ontbreken echter. Maar zelfs indien die wijzen in de richting van verdere integratie, blijft het eindoordeel ongewijzigd.⁷

Duitsland verdient speciale aandacht. Hoewel het land gekend is als hevig verdediger van verdieping, pleit de lidstaat niet voor de uitbreiding van gekwalificeerde meerderheid voor het EVDB.⁸ Deze tegenstrijdigheid kan erop wijzen dat het land op dit cruciale domein niet buiten spel wil worden gezet. De verdeeldheid met betrekking tot de oorlog in Irak kan dit illustreren. Indien de procedure van gekwalificeerde meerderheid toen in voege was voor het EVDB, dan beschikten andere EU-landen over de gelegenheid om Duitsland monddood te maken. Een soortgelijk scenario hangt iedere grote Europese mogendheden boven het hoofd. Mede omwille van die reden stelt ook Frankrijk zijn veto tegen het gebruik van gekwalificeerde meerderheid op defensiegebied. De Duitse weigering valt hier echter meer op omdat zijn sterke supranationale ideaal het per uitzondering niet wint van de wens tot soevereiniteitsbehoud (Thym, 2004, p. 11; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de). Op de drie andere indicatoren blijkt het land echter wel supranationaal, waardoor we deze lidstaat als dusdanig klasseren.⁹

Daarnaast brengt de score op de indicatoren twee grensgevallen voort: Nederland en Frankrijk. Zij willen enerzijds een eenmaking van de pijlerstructuur en een gemeenschappelijke bekostiging van het EVDB. Anderzijds kanten ze zich op dit domein tegen de doorvoering van een gekwalificeerde meerderheid en de uitbreiding van Commissiecompetenties. Net omdat deze laatste twee indicatoren de doorslag geven, worden zij ondergebracht in de intergouvernementele groep.¹⁰

Kortom, tabel 1 geeft te kennen dat de preferenties van de lidstaten met betrekking tot het EVDB niet dezelfde zijn. Ze liggen vaak ver uit elkaar.

TABEL 1. Supranationale of intergouvernementele preferenties voor het EVDB.

Land	Gekwalificeerde meerderheid	Eenmaking pijlerstructuur	Uitbreiding bevoegdheden EC	Gemeenschappelijke bekostiging	Totaalbeoordeling
België	Ja	Ja	Ja	Ja	SN
Denemarken	Neen	/	Neen	Neen	IG
Duitsland	Neen	Ja	Ja	Ja	SN
Finland	Neen	Neen	Neen	Neen	IG
Frankrijk	Neen	Ja	Neen	Ja	IG
Griekenland	Ja	Ja	Ja	Ja	SN
Ierland	Neen	Neen	Neen	/	IG
Italië	Ja	Ja	Ja	Ja	SN
Luxemburg	Ja	Ja	Ja	Ja	SN
Nederland	Neen	Ja	Neen	Ja	IG
Oostenrijk	Ja	Ja	Ja	Ja	SN
Verenigd Koninkrijk	Neen	Neen	Neen	Neen	IG

/ = niet beschikbaar of tegenstrijdig; SN = supranationaal; IG = intergouvernementeel

BRON: Samenvatting tekst

Zoals hierboven reeds werd aangehaald, stelt Allnoch (2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de) dat de integratiepreferenties voor het EVDB samenvallen met de 'klassieke' opdeling tussen intergouvernementele en supranationale landen. Onze gegevens tonen aan dat dit plaatje wel grotendeels klopt, maar niet helemaal. Vooral Ierland is de uitzondering op de regel. Normaliter bepleit deze lidstaat verdere integratie, maar op vlak van veiligheid en defensie liggen de kaarten blijkbaar anders.¹¹

Eveneens werd in een voorgaande paragraaf verwezen naar de mogelijke breuklijn tussen de integratievoorkeuren van grote en van kleinere EU-landen. Al ondersteunt voornamelijk het Duitse veto tegen het gebruik van een gekwalificeerde meerderheid deze stelling, toch illustreren de totaalbeoordelingen dat de integratievoorkeuren niet simpelweg terug te brengen zijn tot deze opdeling. Zo omvat de supranationale categorie bijvoorbeeld zowel Italië als Luxemburg, landen die qua omvang enigszins verschillen.¹²

De vraag naar de oorzaken van deze preferentiever verschillen is bij deze nog niet opgelost. Het volgende deel, waarin we op zoek gaan naar de verklarende factoren, biedt in dit opzicht mogelijke uitwegen.

3. Verklarende factoren

Uiteenlopende regeringspreferenties geven aan dat het bewaren van soevereiniteit niet door alle landen als even belangrijk wordt beschouwd. Zelfs op dit domein kan men een overdracht van bevoegdheden wenselijk achten. De ene regering stemt hiermee makkelijker in dan de andere. Mogelijke oorzaken hiervan worden in dit deel toegelicht. Waarom staan bepaalde lidstaten wel positief ten opzichte van soevereiniteitsoverdracht? Hoe kan dit preferentieverschil worden verklaard?

Dit werk legt de oorzaak van de variërende integratievoorkeuren bij een diversiteit aan eigenschappen. Meer bepaald worden vier verklarende factoren naar voren geschoven. Elk van deze onafhankelijke variabelen vindt haar oorsprong in een bepaalde strekking uit de literatuur der internationale betrekkingen, het neo-realisme en het constructivisme om precies te zijn. Deze stromingen worden dus niet als concurrerend maar als complementair beschouwd. We opteren voor deze complementariteit omdat de oprichting van instituties vanuit twee invalshoeken, een instrumentele en een normatieve, kan worden bekeken. De eerste benadering beschouwt instituties als middel om exogene doelstellingen te bereiken. De tweede opvatting wil daarentegen dat instituties coherent zijn met heersende overtuigingen. Hierdoor krijgen instellingen zelf een waarde. Ze worden met andere woorden een doel op zich. Deze complementariteit van opvattingen benadert de werkelijkheid beter dan wanneer men opteert voor één van beide invalshoeken (Hasenclever et al., 2004, pp. 5-7; Koenig-Archibugi, 2004, p. 142).

In wat volgt bekijken we de vier verklarende factoren, twee uit elke strekking, van naderbij. Dit omvat eveneens de omzetting naar een dummyvariabele. Dit is namelijk noodzakelijk voor de QCA in het laatste deel.

3.1. *Machtscapaciteit*

De term machtscapaciteit typeert de eerste onafhankelijke variabele die peilt naar de mogelijkheid van een land om invloed uit te oefenen enerzijds en om aan gezag te weerstaan anderzijds (COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>). Voornamelijk materiële capaciteit wordt in dit opzicht belangrijk geacht (Koenig, Archibugi, 2004, p. 144; Nugent, 2006, p. 496).

Deze variabele sluit aan bij visies van neorealistische auteurs zoals Grieco. Volgens hem hebben vooral iets zwakkere landen baat bij supranationale verdieping. Op die manier creëren zij de mogelijkheid om overheersing tegen te gaan. Sterkere partners moeten unilateraal handelen namelijk ruilen voor samenwerking. Hier-

door kunnen regeringen van kleinere landen mede het doen en laten van de machtigere gezagsdragers bepalen. Net daarom zullen regeringen die de nodige macht voor een onafhankelijk en effectief veiligheids- en defensiebeleid bezitten, niet erg te vinden zijn voor soevereiniteitsafstand.¹³

Voor zwakkere landen leidt verdieping dus tot een positief somspel. Zij winnen meer macht op het Europese niveau dan ze verliezen op het nationale niveau door supranationale integratie. Sterke lidstaten worden daarentegen, op zijn zachtst uitgedrukt, geconfronteerd met een nulsomspel. Zij verliezen waarschijnlijk zelfs meer dan ze winnen (Keukeleire en MacNaughtan, 2008, p. 33). Kortom, afgeleid uit het neorealisme verkiezen regeringen uit landen met minder machtscapaciteit supranationale integratie voor veiligheid en defensie. Regeringen met meer machtpotentieel wensen daarentegen intergouvernementele samenwerking (Koenig-Archibugi, 2004, p. 145).

De *Composite Index of Material Capabilities (CIMC)*, ontwikkeld door het *Correlates of War Project*, gebruiken we om het potentieel aan macht te operationaliseren. De CIMC baseert zich op zes indicatoren die op hun beurt worden ondergebracht in drie categorieën: een demografische (totale en stedelijke populatie), een industriële (energieconsumptie en ijzer- en staalproductie) en een militaire (defensiegerelateerde uitgaven en grootte van het leger). Deze indicatoren representeren de bronnen waarop een regering zich kan beroepen in geval van conflict. Concreet wordt voor elk van bovenvermelde categorieën een totaalscore berekend, uitgedrukt in relatieve maatstaven waarbij het wereldsysteem als referentiepunt fungeert (Koenig-Archibugi, 2004, p. 153; COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>). Omdat dit werk de positie van een lidstaat tegenover de andere 27 EU-leden wil kennen, en niet deze ten opzichte van de rest van de wereld, berekenen we de machts capaciteit van de twaalf geselecteerde lidstaten ten aanzien van de 27 huidige EU-leden. De gegevens waarop beroep wordt gedaan, dateren uit het jaar 2001. Meer recente data zijn nog niet beschikbaar (COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>).

Tabel 2 presenteert onze bevindingen met betrekking tot deze variabele.¹⁴ Landen die meer dan 7% van de Europese machts capaciteit bezitten, worden beschouwd als invloedrijk binnen deze 27-ledige gemeenschap. Zij krijgen code 0. Aan hen worden immers intergouvernementele preferenties toegeschreven. Lidstaten die een kleiner aandeel van deze machts capaciteit bezitten, vertonen allerm minst hegem onische neigingen. Zij verkiesen bijgevolg een supranationaal EVDB en scharen zich achter de waarde 1 wat betreft de dummyvariabele. We leggen de drempel op 7% omdat dit de gemiddelde score uit deze dataset is. Koenig-Archibugi deelt deze logica en kiest voor een soortgelijke drempelwaarde (Koenig-Archibugi, 2004, p. 156; COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>).

Duitsland en het Verenigd Koninkrijk scoren hoog op deze variabele. Ook Frankrijk en Italië laten de andere lidstaten ver achter zich. Omdat zij een machtscapaciteit vertonen boven het gemiddelde, geven we hen code 0. De andere landen worden echter als minder gezaghebbend beschouwd en krijgen bijgevolg het cijfer 1 achter hun naam (COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>). Deze opdeling valt eigenlijk samen met de breuklijn tussen grote en kleinere landen (Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eep.pspa.uoa.gr>; Koenig-Archibugi, 2004, p. 156).

TABEL 2. **Machtscapaciteit.**

Land	C1	C2	C3	Eindpercentage	Dichotome variabele
België	0,044997	0,01863	0,01498	2,60%	1
Denemarken	0,007165	0,012521	0,008835	0,90%	1
Duitsland	0,21941	0,156889	0,160266	17,90%	0
Finland	0,018555	0,011975	0,009543	1,30%	1
Frankrijk	0,124811	0,168053	0,092425	12,80%	0
Griekenland	0,011596	0,054431	0,018072	2,80%	1
Ierland	0,004379	0,004299	0,005802	0,50%	1
Italië	0,12291	0,11994	0,106624	11,60%	0
Luxemburg	0,008261	0,000692	0,000448	0,30%	1
Nederland	0,04181	0,031465	0,03092	3,50%	1
Oostenrijk	0,023396	0,012624	0,015853	1,70%	1
Verenigd Koninkrijk	0,108121	0,15915	0,21705	16,10%	0

C1 = categorie 1 = (% staalproductie + % energieconsumptie) / 2; C2 = categorie 2 = (% militaire uitgaven + % grootte leger) / 2; C3 = (% totale populatie + %stedelijke populatie) / 2; **eindpercentage** = (C1 + C2 + C3) / 3

BRON: COW (2008, <http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/Capabilities/nmc3-02.htm>)

3.2. *Balancing*

De tweede causale factor peilt naar de wens om hegemonische macht binnen het defensiedomein, in casu die van de VSA, al dan niet tegen te gaan (Nugent, 2006, p. 496). Voluit noemen we dit de *balancing-bandwagoning* variabele (Gartzke & Gleditsch, 2002, <http://www.essec.ac.uk>).

Deze variabele wordt eveneens gebaseerd op de neorealistische traditie. De strijd om hegemonie neemt binnen deze stroming namelijk een vooraanstaande plaats in (Martin, 1992, pp. 777-780). Landen die de overheersende macht in evenwicht

willen brengen, verkiezen de *balancing*-strategie. Supranationale integratie voor het EVDB is hun geprefereerde organisatiewijze omdat de EU zo makkelijker handelt als één actor, waardoor haar stem op het internationaal vlak meer zal gelden. De mogelijkheid tot neutralisering of zelfs tot overheersing van de hegemonische macht vergroot dankzij deze supranationale organisatiewijze.¹⁵ Bondgenoten van de VSA zien daarentegen minder heil in een EU met meer gewicht. Een intergouvernementeel EVDB krijgt bijgevolg de voorkeur. Zij prefereren *bandwagoning* door carte blanche te geven of door hulp te verlenen aan de wereldheerser in kwestie. De macht van de Verenigde Staten wordt door deze strategie allesbehalve verzwakt.¹⁶

Lidstaten die kiezen voor *balancing*, prefereren dus eveneens een supranationaal EVDB. Wanneer landen daarentegen voor *bandwagoning* opteren, stellen zij intergouvernementele instellingen voorop. EU-landen moeten dus een keuze maken tussen supranationale verdieping enerzijds en versterking van de transatlantische relaties anderzijds. Cumulatie van beide opties is volgens deze benadering niet mogelijk.¹⁷

De houding van de lidstaten tegenover de invasie in Irak, en meer bepaald de bereidheid om troepen te leveren, maakt de tweede onafhankelijke variabele tastbaar. Niet alleen veroorzaakte die tweedracht tussen de EU-landen: sommige volgden de locomotief van de VSA en andere deden dat zeer bewust niet (Menon, 2004, pp. 631-640; Hill, 2004, pp. 143-162). Bovendien was de inval zo controversieel en onpopulair in Europa dat enkel onvervalste *bandwagoners* de kant van de VSA verkozen (Hill, 2004, pp. 147-148). Deze crisis bracht het belang dat elke lidstaat hechtte aan de Atlantische factor, meer dan ooit tot uiting (Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 58).

De coderingswijze met betrekking tot de dichotome variabele behoeft nauwelijks een betoog. De vraag of men troepen zond naar Irak, kan immers slechts op twee manieren worden beantwoord. 'Neen' wijst op *balancing* en correspondeert met het cijfer 1. 'Ja' legt een *bandwagoning*-houding bloot en krijgt daarom een 0 in de laatste kolom.¹⁸

Tabel 3 oordeelt dat Denemarken, Italië, Nederland en het Verenigd Koninkrijk zelfs in een sfeer van onzekerheid en controverse de Verenigde Staten bijstaan. Sterke transatlantische banden zijn voor deze landen dus erg belangrijk.¹⁹ Deze tendens tot *bandwagoning* wijst op een conservatieve houding ten opzichte van de huidige Europese defensiestructuren. De score van de andere lidstaten, neutrale landen inclusief, geeft een supranationale indicatie aan.²⁰

TABEL 3. **Balancing – Bandwagoning.**

Land	Troepen geleverd? (ja = bandwagoning; neen = balancing)	Dichotome variabele
België	Neen	1
Denemarken	Ja	0
Duitsland	Neen	1
Finland	Neen (neutraal)	1
Frankrijk	Neen	1
Griekenland	Neen	1
Ierland	Neen (neutraal)	1
Italië	Ja	0
Luxemburg	Neen	1
Nederland	Ja	0
Oostenrijk	Neen (neutraal)	1
Verenigd Koninkrijk	Ja	0

BRON: NATO Review (2003, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/english/art1.html>)

3.3. Europese identiteit

De twee net besproken variabelen leunen aan bij een instrumentele, meer bepaald neo-realistische benadering. Met Europese identiteit doet de normatieve traditie haar intrede. Een persoon bezit deze eigenheid wanneer die zich geheel of gedeeltelijk als Europeaan beschouwt (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 142-145; Tonra, 2003, pp. 734-738).

Volgens deze benadering koppelt het individu zich dus niet alleen aan lokale en nationale maar ook aan internationale structuren (Keukeleire en MacNaughtan, 2008, p. 25). Het integratieproces zorgt er meer bepaald voor dat de Europese affiliatie sinds de jaren '50 langzamerhand het identiteitsgevoel van de bevolking binnensluipt. Deze ontwikkelingen gebeuren echter niet simultaan in alle EU-landen. Verscheidene elementen kunnen dit proces beïnvloeden. Zo zorgen specifieke historische kenmerken, vooral met betrekking tot oorlogen, en de geografische ligging van een land, centraal of perifeer, voor variatie. Een Europese identiteit kan dus perfect bestaan naast een nationale. Beide concepten worden hier dan ook beschouwd als complementair (Koenig-Archibugi, 2004, p. 146; Tonra, 2003, pp. 738-748; Ray, 2006, p. 271).

Bovendien geeft niet alleen de massa gehoor aan dergelijke identiteitsvorming. Ook politieke elites worden erdoor gebeten. Sterker nog, het constructivisme stelt dat beide niveaus elkaar beïnvloeden. Mechanismen als *top-down* en *bottom-up* krijgen hier dus elk hun plaats. De Europese ingesteldheid palmt zodoende niet enkel

de gewone bevolking, maar ook hun politiek afgevaardigden in. Beide correleren sterk met elkaar (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 145-155). Daarom wordt in dit werk enkel de multiple identiteit van de massa bestudeerd.

Constructivisten stellen dat het Europese identiteitsgevoel doorweegt op de integratiepreferenties, ook op gebied van veiligheid en defensie. Op dit cruciale domein kan de gedachte van machtsdeling met andere Europeanen makkelijker worden verteerd dan de idee dat men 'de ziel van een land' verliest aan buitenlanders. Supranationale integratie stuit dus op minder protest in landen met een Europees ingestelde bevolking waardoor hun politiek afgevaardigden minder geremd zijn om dergelijke organisatiestructuren voorop te stellen. De volgende hypothese kan bijgevolg worden afgeleid: landen met een sterke Europese massa-identificatie prefereren een supranationale organisatie voor het EVDB. Lidstaten waarin de bevolking vooral de nationale eigenheid onderstreept, hebben daarentegen intergouvernementele wensen.²¹

Om deze variabele te operationaliseren doen we beroep op gegevens van de Eurobarometer. De specifieke vraag, die zorgt voor de operationalisering van de derde onafhankelijke variabele, luidt: 'Zie je jezelf in de nabije toekomst als (1) enkel (*nationaliteit*), (2) (*nationaliteit*) en Europees, (3) Europees en (*nationaliteit*), (4) enkel Europees of (5) weet het niet'. Aan de hand van deze antwoorden kan men voor elk land een Europese identiteitsscore opstellen. Die telt de percentages van de respondenten die zichzelf gedeeltelijk of geheel als Europees beschouwen bij elkaar op. Hier worden de gegevens uit enquête 56.2 van het jaar 2001²² gebruikt (EC, 2002, <http://ec.europa.eu>; Koenig-Archibugi, 2004, p. 154).

Tabel 4 onthult de resultaten.²³ Het interval tussen 0% en 49%, grenzen inclusief, omvat de behoudsgezinde landen, omdat de nationale identiteit het wint van de Europese. De dummyvariabele neemt in dit geval een nulwaarde aan. Wanneer de kaap van 50% wordt overschreden, bezit een land voldoende Europese burgerzin om te worden gecodeerd als 1. De grens wordt gelegd op 50%, omdat personen zich vanaf dan evenveel of meer met Europa identificeren dan met hun vaderland. Hierdoor zal men een supranationaal EVDB beschouwen als een beleid dat voor hen en voor andere Europeanen wordt gevoerd waardoor men dit niet opvat als 'verlies' (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 154-156).

Meer dan de helft van de ondervraagden uit Oostenrijk, België, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Italië, Luxemburg en Nederland schrijft zich de Europese identiteit toe, waardoor zij het cijfer 1 in de laatste kolom krijgen. Voor de andere landen zien we daarentegen een 0 verschijnen. Slechts vier lidstaten behoren tot deze laatste categorie: Finland, Griekenland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk.

Het Europese identiteitsgevoel is met andere woorden goed vertegenwoordigd bij de massa (Koenig-Archibugi, 2004, p. 156; EC, 2002, <http://ec.europa.eu>).

Opvallend is het hoge resultaat van Denemarken. De soms wat aarzelende houding van Denemarken met betrekking tot Europese integratie, die bijvoorbeeld tot uiting komt bij de *opt out* op defensiegebied, vinden we niet terug op identiteitsgebied (Olsen, 2007, p. 29; EC, 2002, <http://ec.europa.eu>). Opmerkelijk is ook dat het Europese identiteitsgevoel niet afhankelijk is van de ouderdom van het lidmaatschap. Zo is het Verenigd Koninkrijk nog steeds niet erg Europees ingesteld, wat men over een land als Oostenrijk niet kan zeggen (Ray, 2006, 269; EC, 2002, <http://ec.europa.eu>).

TABEL 4. Europese identiteit.

Land	Enkel nationale identiteit	Nationale en Europese identiteit (1)	Europese en nationale identiteit (2)	Enkel Europese identiteit (3)	Weet het niet	Europese identiteit (1 + 2 + 3)	Dichotome variabele
België	0,45	0,4	0,08	0,05	0,03	53%	1
Denemarken	0,41	0,54	0,04	0,02	0	60%	1
Duitsland	0,4	0,43	0,09	0,04	0,03	56%	1
Finland	0,59	0,36	0,03	0,01	0,01	40%	0
Frankrijk	0,34	0,5	0,09	0,05	0,03	64%	1
Griekenland	0,58	0,35	0,04	0,02	0,01	41%	0
Ierland	0,55	0,38	0,03	0,02	0,02	43%	0
Italië	0,31	0,57	0,06	0,03	0,03	66%	1
Luxemburg	0,22	0,45	0,14	0,16	0,03	75%	1
Nederland	0,45	0,45	0,06	0,03	0,01	54%	1
Oostenrijk	0,46	0,43	0,06	0,03	0,02	52%	1
Verenigd Koninkrijk	0,71	0,22	0,04	0,02	0,02	28%	0

Vraag: 'Zie je jezelf in de nabije toekomst als (1) enkel (nationaliteit), (2) (nationaliteit) en Europees, (3) Europees en (nationaliteit) (4) enkel Europees en (5) weet het niet'

BRON: EC (2002, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb56/eb56_en.htm)

3.4. Institutionele cultuur

Tot slot bespreken we de vierde onafhankelijke variabele, eveneens aansluitend bij de normatieve traditie. Meer bepaald handelt deze variabele over de wijze van organiseren, vooropgesteld door politieke elites. We onderscheiden hierbij een monocentrische van een pluricentrische opvatting. De eerste beschouwt soevereiniteit als ondeelbaar attribuut van een land en aanziet verticale opsplitsing hiervan als bedreiging voor de integriteit van een staat. De pluricentrische benadering ziet

publieke macht het liefst wel verdeeld over verschillende territoriale niveaus, in overeenstemming met het principe van subsidiariteit (Nugent, 2006, p. 558; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 147-155).

Volgens normatieve theorieën verkiezen landen internationale regels en instellingen die de geest van hun organisatiepreferenties en daaruit voortvloeiende binnenlandse structuren van politieke orde weerspiegelen (Ikenberry, 1998, p. 163). Europese instituties zouden volgens deze opvatting dus substantieel moeten correleren met vooropgestelde waarden op nationaal niveau (Beyers, 1998, <http://eiop.or.at>). Kortom, we verwachten dat regeringen die monocentrische opvattingen onderschrijven intergouvernementele instituties voor het EVDB prefereren. Regeringen met een sterke pluricentrische cultuur zouden er daarentegen supranationale wensen op na moeten houden (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 147-149; Hasenclever et al., 2004, pp. 1-7).

De operationalisering van deze variabele wordt gebaseerd op de typologie voor *regional governance*²⁴ van Hooghe en Marks (2001, p. 192). Aan de hand van een twaalfpuntenchaal bepalen zij voor elk land het aandeel van constitutioneel federalisme binnen de gehele wettelijke structuur (0-4), de rol van de regio's in de centrale regering (0-4), het bestaan van regionale verkiezingen (0-2) en de aanwezigheid van speciale territoriale autoriteit (0-2).

Speciale territoriale autonomie wordt echter niet opgenomen in de analyse van dit werk. Een inconsistente toepassing van federalisme duidt namelijk op onwil om deze regels te generaliseren. Preferenties voor machtsbehoud op centraal niveau blijven namelijk de bovenhand nemen. Omgekeerd kunnen landen met uitermate pluricentrische kenmerken zoals Duitsland niet worden afgestraft voor de systematische toepassing van deze principes. Zij hoeven immers geen uitzonderingen te maken, want deze 'extra opdelingen' zitten reeds vervat in de huidige, algemeen aanvaarde, structuren. De toekenning van speciale territoriale zelfstandigheid dient met andere woorden enkel om een specifiek probleem te verhelpen. Weloverwogen institutionele preferenties komen er vaak niet bij kijken. Voor *regional governance* delen we hier dus, net als Koenig-Archibugi, slechts tien punten uit en geen twaalf. Het referentiejaar is 2000 (Koenig-Archibugi, 2004, p. 156).

Tabel 5 maakt het onderscheid tussen monocentrische en pluricentrische lidstaten duidelijk. Een totaalscore van vijf en meer wijst op supranationale preferenties en laat waarde 1 in de kolom van de dummyvariabele verschijnen. Punten beneden deze grens verwijzen naar intergouvernementele voorkeuren en worden bijgevolg aangeduid met het cijfer 0. De grens wordt op 5 gelegd, wederom gelijkaardig met de drempel dat Koenig-Archibugi hanteert voor zijn *fuzzy-set* analyse (Koenig-Archibugi, 2004, p. 156).

TABEL 5. Institutionele cultuur.

Land	Constituti- oneel fede- ralisme (0-4)	Rol van regio's in centrale overheid (0-4)	Regionale verkiezingen (0-2)	Totaalscore regional governance (0-10)	Dichotome variabele
België	4	2	2	8	1
Denemarken	0	0	0	0	0
Duitsland	4	4	2	10	1
Finland	0	0	0	0	0
Frankrijk	2	0	2	4	0
Griekenland	1	0	0	1	0
Ierland	0	0	0	0	0
Italië	3	1	2	6	1
Luxemburg	/	/	/	0	0
Nederland	1	0	2	3	0
Oostenrijk	4	2	2	8	1
Verenigd Koninkrijk	1	0	0	1	0

/ = niet beschikbaar

BRON: Hooghe & Marks (2001, pp. 193-195); Koenig-Archibugi (2004, p. 156)

Duitsland blijkt het toonbeeld van *regional governance*. België en Oostenrijk volgen op de voet. Ook Italië behoort tot deze categorie. Deze landen, met uitzondering van het laatste, zijn niet toevallig ook de lidstaten die de federale ingesteldheid in hun grondwet expliciteren. De andere acht EU-leden behalen minder dan de helft van de punten, waardoor zij tot de intergouvernementele groep behoren (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 156; Hooghe & Marks, 2001, pp. 193-197).

Luxemburg wordt niet opgenomen in de analyse van Hooghe en Marks (2001, pp. 193-195). Koenig-Archibugi (2004, p. 156) kent dit land wel een totaalscore toe. Die wordt overgenomen, waardoor de niet-federaal geïnspireerde categorie met één lid aangroeit. Toch moet men deze opdeling met een korreltje zout nemen. Luxemburg heeft namelijk slechts de oppervlakte en het inwonersaantal van een gemiddelde regio in een ander EU-land. Een bijkomende opdeling zou leiden tot de creatie van eenheden op het lokale en niet op het regionale niveau. Aan deze classificatiewijze voor Luxemburg wordt daarom best niet te veel waarde gehecht (Hooghe en Marks, 2001, pp. 193-195).

Het Verenigd Koninkrijk besliste in 1997 om devolutie door te voeren in Schotland en Wales. Hierdoor kregen deze regio's een rechtstreeks verkozen parlement en een regering. Deze devolutie werd echter niet opgenomen in bovenstaande tabel. Het betreft immers een vorm van speciale autonomie, die geenszins kan worden

verzoend met de monocentrische principes van het Westminster-model (Hooghe & Marks, 2001, pp. 193-203). De niet-opname van speciale autonomie in onze classificatie werd hierboven reeds beargumenteerd.

4. Qualitative Comparative Analysis

Nu we zowel de afhankelijke als de onafhankelijke variabelen hebben geoperationiseerd, kunnen we deze aan elkaar toetsen. Omdat de methode die we hiervoor gebruiken slechts weinig bekendheid geniet, wordt die in de komende alinea's kort ingeleid. Daarna volgt de analyse. Tot slot worden de gevonden resultaten gekoppeld aan de theoretische redeneringen die de basis vormen van de verklarende variabelen.

4.1. QCA

QCA is een relatief nieuwe analysetechniek, deelt gegevens op in twee categorieën, is gebaseerd op de Booleaanse logica en wordt gebruikt voor kwalitatief onderzoek. Normaal concentreert kwalitatief onderzoek zich slechts op enkele casussen tegelijkertijd. Dit kleine aantal casussen bestudeert men dan zowel intensief, door talrijke aspecten ervan te belichten, als integraal, door de verschillende delen van elke casus in een groter geheel te plaatsen.

QCA biedt een meerwaarde ten opzichte van een gewone kwalitatieve analyse omdat de methode toelaat meer dan slechts een handvol casussen te bestuderen terwijl de logica en de empirische intensiviteit van kwalitatieve benaderingen worden behouden. Dit is dan ook meteen het grootste voordeel van de methode: het combineert de positieve eigenschappen van kwalitatief met die van kwantitatief onderzoek, zonder de veralgemeningen te claimen die op grond van de probabilistische logica mogelijk zijn.

Concreet wordt elke casus voorgesteld als een combinatie van causale voorwaarden. Door die met elkaar te vergelijken en door de 'overbodige' voorwaarden te elimineren kunnen deze combinaties worden teruggebracht tot hun gesimplificeerde vorm. Dit gebeurt met behulp van een computerprogramma. Dankzij een dergelijk minimaliseringsproces is het mogelijk om de verschillende combinaties van voorwaarden, verantwoordelijk voor een bepaalde uitkomst, te achterhalen.

Bij deze minimaliseringsprocedure maakt men het onderscheid tussen noodzakelijke en voldoende oorzaken. Een noodzakelijke oorzaak wijst op een essentieel

element waarbij het onmogelijk is om, in afwezigheid van deze essentiële factor, een bepaald resultaat op de afhankelijke variabele te bekomen. Een voldoende oorzaak duidt daarentegen op de mogelijkheid van een kenmerk om een resultaat door te drukken, ongeacht de scores op andere verklarende variabelen (Ragin et al., 2006, <http://www.u.arizona.edu/~cragin/fsQCA>).

Zoals elke methode heeft ook QCA een aantal minder positieve kanten. Zo wordt de omzetting van gegevens in dichotome categorieën door velen als een nadeel beschouwd omdat de empirische werkelijkheid in twee categorieën moet worden geperst, een enigszins kunstmatige oefening. Bovendien kan het gebrek aan nuance kleine verschillen – en dus ook verbanden – uitvergrooten. Toch bevat deze duale opdeling enkele opmerkelijke voordelen. Een niet-duale opdeling kan immers leiden tot de volgende moeilijkheden. Zo creëert de weergave van gegevens op continuïmbasis het probleem van *degreëism*. Zonder duidelijk afgebakende categorieën kan men een eventuele aan- of afwezigheid van bepaalde kenmerken namelijk moeilijk van elkaar onderscheiden (Sartori, 1994, p. 20). Overigens voldoet een lidstaat zelden aan de eigenschappen, gesitueerd op de uiteinden van een continuüm, waardoor deze asymptoten eigenlijk geen juiste metafoor voor de werkelijkheid vormen. Zo blijkt een land nooit volledig supranationaal of intergouvernementeel (Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 67). Het terugbrengen van alle variatie tot twee categorieën zorgt er bovendien voor dat vergelijking en verklaring eenvoudiger wordt (Sartori, 1994, pp. 20). Ook biedt QCA de mogelijkheid om steeds terug te keren naar de theorie die aan de basis van dit alles ligt. Zo kunnen de duale categorieën steeds worden opengetrokken met behulp van eerder verzamelde empirische gegevens (Ragin et al., 2006, <http://www.u.arizona.edu>; Sartori, 1994, p. 20).

4.2. Resultaten

Zonder de holistische bril van QCA bekomen we de volgende resultaten. Het is eerst en vooral opmerkelijk dat drie van de twaalf onderzochte landen, met name Oostenrijk, België en het Verenigd Koninkrijk, bovenstaande hypothesen volledig onderschrijven. Bovendien wordt de waarde van de afhankelijke variabele per definitie voor elk land ondersteund door eenzelfde score op ten minste twee onafhankelijke factoren. Zonder elk causaal element een welbepaalde verklarende kracht toe te schrijven kunnen we stellen dat alle hypothesen de empirische toets hebben doorstaan.

Toch presteert de éne variabele al wat beter dan de andere. Op die manier beschikt institutionele cultuur, met een *misfit* van slechts twee gevallen, Griekenland en Luxemburg, over het grootste voorspellingsvermogen. De variabelen *balancing* en Europese identiteit staan beide op twee met vier ‘foute’ indicaties. Finland, Frank-

rijk, Ierland en Italië enerzijds en Denemarken, Frankrijk, Griekenland en Nederland anderzijds, treden de theoretische gedachtegang, opgebouwd voor *balancing* enerzijds en voor Europese integratie anderzijds, met de voeten. De *misfit* tussen machts capaciteit en de afhankelijke variabele is tot slot het grootst. De helft van de lidstaten, namelijk Denemarken, Finland, Duitsland, Ierland, Italië en Nederland voldoen niet aan de vooropgestelde hypothese.

TABEL 6. Gedichotomiseerde scores van EU-lidstaten.

Land	Weinig machts- capaciteit	Balancing	Europese identiteit	Institutio- nele cultuur	IG – SN
België	1	1	1	1	1
Denemarken	1	0	1	0	0
Duitsland	0	1	1	1	1
Finland	1	1	0	0	0
Frankrijk	0	1	1	0	0
Griekenland	1	1	0	0	1
Ierland	1	1	0	0	0
Italië	0	0	1	1	1
Luxemburg	1	1	1	0	1
Nederland	1	0	1	0	0
Oostenrijk	1	1	1	1	1
Verenigd Koninkrijk	0	0	0	0	0

Deze geïsoleerde denkwijze beantwoordt echter niet aan de werkelijkheid. Dankzij QCA worden de gegevens in hun context, en dus gezamenlijk, bestudeerd. Hierdoor wordt het individuele profiel van elke variabele genuanceerd (De Meur & Rihoux, 2002, pp. 26-36). Een analyse met QCA levert de volgende bevindingen op.²⁵

Geen enkele causale voorwaarde blijkt noodzakelijk voor supranationale of intergouvernementele voorkeuren. Noch *regional governance* of machts capaciteit, noch Europese identiteit of *balancing* gaan, afhankelijk van de vooropgestelde hypothese, federale of intergouvernementele integratiepreferenties per definitie vooraf.

Toch is er met *regional governance* iets speciaals aan de hand. Landen die de federale wijze van organiseren verkiezen, zijn steevast aanhangers van supranationale instituties, ongeacht de neergezette prestaties op de andere variabelen. *Regional governance* vertoont bijgevolg de kenmerken van een voldoende oorzaak omdat het steeds supranationale preferenties voortbrengt. Ook de gegevens van Koenig-Archibugi (2004, pp. 161-162) bevestigen dit. In zijn onderzoek heeft deze variabele echter wel nood aan ondersteuning van andere causale elementen om als voldoende oorzaak te wor-

den bestempeld. Deze resultaten benadrukken de relevantie van constitutieve cultuur dus net een tikje meer. Onderstaande formules illustreren onze bevindingen.

~ machtscapaciteit • *balancing* • Europese identiteit • *regional governance*
→ supranationale voorkeuren

machtscapaciteit • ~ *balancing* • Europese identiteit • *regional governance*
→ supranationale voorkeuren

machtscapaciteit • *balancing* • Europese identiteit • *regional governance*
→ supranationale voorkeuren

Dus:

regional governance → supranationale voorkeuren

waarbij • 'en' aangeeft, ~ op de afwezigheid van een causale voorwaarde duidt en het symbool → wijst op een voldoende voorwaarde.

Wanneer een land doordrongen is van *regional governance* blijken de waarden toegekend aan *balancing*, machtscapaciteit en Europese identiteit dus irrelevant (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 156; Hooghe & Marks, 2001, pp. 193-197). Duitsland, België, Oostenrijk en Italië zijn meer bepaald de lidstaten die de interne institutionele lijn consistent doortrekken op het internationale niveau voor defensie.

Bovendien combineren slechts twee landen, met name Griekenland en Luxemburg, een monocentrische cultuur met supranationale verdiepingsvoorkeuren. Hierboven werd de opname van Luxemburg in de centraal geïnspireerde categorie reeds met enige argwaan bekeken. De kleinschaligheid van het land maakt een extra opdeling in regio's onmogelijk en overbodig. Aan de classificatiewijze voor Luxemburg hechten we dus best niet teveel belang. Griekenland schendt als enige van de onderzochte lidstaten de hypothese 'echt' (Koenig-Archibugi, 2004, p. 156; Hooghe & Marks, 2001, pp. 183-195).

Een andere belangrijke vaststelling heeft betrekking op de combinatie van *balancing* met *regional governance*. Indien deze variabelen dezelfde preferentierichting uitwijzen, kunnen machtscapaciteit en Europese identiteit de eindresultaten niet beïnvloeden. De volgende formules illustreren dit.

~ machtscapaciteit • *balancing* • Europese identiteit • *regional governance*
→ SN-preferenties

~ machtscapaciteit • ~ *balancing* • Europese identiteit • ~ *regional governance*
→ IG-preferenties

Dus:

balancing • *regional governance* → SN-preferenties

~ *balancing* • ~ *regional governance* → IG-preferenties

waarbij • symbool staat voor het woord 'en', ~ op de afwezigheid van een causale voorwaarde duidt en → een voldoende conditie symboliseert.

Concreet beantwoorden Denemarken en Nederland aan de onderste formule. Ondanks gebrek aan machts capaciteit en aanwezige Europese identiteit zorgen de tendens tot *bandwagoning* en de afwezigheid van federale structuren voor een intergouvernementele integratievoorkeur, waardoor de twee laatste variabelen doorslaggevend zijn.

In tegenstelling tot wat blijkt uit de individuele analyse, verklaart *balancing*, in combinatie met institutionele cultuur, meer dan Europese identiteit. De minder grote relevantie van machts capaciteit wordt nogmaals bevestigd (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 160-164).

4.3. *Theory driven*

Hoe kan dit verschil in verklaringskracht worden geduid? In dit deel zoeken we naar de tekortkomingen in de hierboven opgebouwde redeneringen, die de basis van de onafhankelijke variabelen vormen.

We beginnen met de zoektocht naar mogelijke problemen gerelateerd aan de variabele machts capaciteit. Ten eerste kan men informatie over de zes indicatoren die we gebruikten om machts capaciteit te berekenen geheimhouden of manipuleren. Bovendien vergeet men bij de berekeningswijze van machts capaciteit bepaalde belangrijke elementen in rekening te brengen. Zo wordt machts capaciteit ook beïnvloed door bekwame en betrouwbare volksvertegenwoordigers, goedwerkende politieke instellingen en effectieve veiligheidsdiensten. Deze laat de CIMC buiten beschouwing (COW, 2008, <http://www.correlatesofwar.org>).

Eveneens brengt de variabele niet in kaart waarvoor deze middelen dienen. Zal men ze met andere woorden inzetten voor het Europese belang of niet. Deze bijkomende vraag intervenueert danig met de hierboven opgebouwde redenering. Hoe meer waarde men hecht aan de Unie, hoe makkelijker men middelen zal wijden aan deze organisatie (Keukeleire & MacNaughtan, 2008, pp. 23-24; Brummer, 2007, p. 5).

Bij de variabele Europese identiteit situeert het voornaamste probleem zich ongetwijfeld bij de discrepantie tussen volkse wensen en beleidsacties. In een eerste stadium moet het Europese buikgevoel van de massa worden geëxpliciteerd. Vervolgens moet het de politieke vertegenwoordigers bereiken. Indien het daarin slaagt, garandeert dit nog geen effectieve opname in het gevoerde beleid. Europese integratie, inclusief institutionele oriëntering, is allereerst een project gedreven door elites waarbij de identiteitsbeschouwing van de massa niet noodzakelijk in rekening wordt gebracht (Risse, 2005, p. 296; Ray, 2006, pp. 263-264).

De penibele zijde van de variabele *balancing* is de incompatibiliteit van een pro-Europese houding met transatlantische verbondenheid. Dit zorgt voor een vertekend beeld van de werkelijkheid. De hypothese sluit namelijk een 'en-en-verhaal' uit.²⁶ Zo kan een land beide relaties belangrijk achten. Huidig Frans president Sarkozy haalt op die manier bijvoorbeeld de bekoelde relatie met de VSA uit het slop, zonder hiervoor de EU opzij te schuiven (Embassy of France, 2008, <http://ambafrance-us.org>). Anderzijds mogen we niet vergeten dat sommige landen zoals Oostenrijk, Finland en Ierland voor een neutrale houding opteren (Logothetti, 2005, www.bmlv.gv.at; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de). De realiteit legt dus een meer gematigde houding bloot, waarbij geen van beide opties exclusief wordt verkozen (Gartzke & Gleditsch, 2002, p. 1).

Toch distantieert deze variabele zich van de twee voorgaande factoren en wel op de volgende manier: ze analyseert een concrete actie. Hierdoor moeten landen zeer bewust een keuze maken waarvan ze, gezien de gevolgen, best steevast overtuigd zijn. Kortom, hoe explicieter de variabele, hoe meer waarschijnlijk heersende opvattingen worden onderschreven (Menon, 2004, pp. 631-640; Hill, 2004, pp. 143-162). Op dit argument komen we hieronder terug.

Institutionele cultuur is tot slot de variabele met de grootste verklaringskracht. Ook de redeneringen die deze verklarende factor onderbouwen zijn moeilijk te problematiseren. Daarom focussen we op de positieve punten van deze variabele.

Zo kunnen we niet om de gelijkenis met de afhankelijke variabele heen. Beide behandelen immers dezelfde materie, hetzij op een andere niveau.²⁷ Toch kan hier nog iets aan worden toegevoegd. We bespraken het al kort in een vorige alinea. Machtscapaciteit en Europese identiteit wijzen op impliciete of, in het beste geval, expliciete kenmerken. De variabele *balancing* gaat een stap verder dan dat. Die behandelt namelijk geen gewoon kenmerk, maar een expliciete en tevens aarts-moeilijke keuze, waarvoor lidstaten stevig in hun schoenen moeten staan (Menon, 2004, pp. 631-640; Hill, 2004, pp. 143-162). Met institutionele cultuur trekken we deze lijn door. Het kenmerk wordt nog uitdrukkelijker 'geformuleerd' door het te institutionaliseren. Hoe meer men karakteristieken expliciteert, hoe voornamer het is om heersende normen en waarden te onderschrijven (Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 58; Hill, 2004, pp. 147-148). De oprichting van instellingen creëert namelijk enerzijds *path dependency*, waardoor een genomen beslissing toekomstige keuzes beïnvloedt. Daarenboven is het niet gemakkelijk om institutionele beslissingen ongedaan te maken (Rosamond, 2000, p. 174).

5. Conclusie

De controverse over een supranationaal EVDB geeft aan dat de droom van de Europese *founding fathers* (nog) niet klaar is voor lancering. Sommige lidstaten treden soortgelijke verdieping wel bij. Andere moeten deze ideeën nog laten rijpen. Dit werk legt niet alleen de integratiewensen van twaalf lidstaten bloot. Het verklaart ook waarom de landen dergelijke organisatorische preferenties koesteren. De nationale institutionele cultuur en de tendens tot *balancing* blijken hieromtrent de voornaamste oorzaken.

In de inleiding verwezen we naar het artikel van Koenig-Archibugi. Hoewel de variabelen, en vooral de gebruikte analysetechnieken, niet helemaal overeenkomstig zijn, kunnen we toch stellen dat de resultaten bij elkaar aansluiten. Ook Koenig-Archibugi benadrukt het effect van federale instituties op de integratiepreferenties. Eveneens schrijft hij Europese identiteit en machts capaciteit een verklarende kracht toe die kleiner is dan deze van institutionele cultuur. Daarboven bestempelt ook hij geen van de vier onafhankelijke variabelen als noodzakelijke voorwaarde (Koenig-Archibugi, 2004, pp. 158-164).

Naast de gelijkenis van onze resultaten met eerder onderzoek mogen we niet vergeten dat twee theoretische visies uit de literatuur der internationale betrekkingen, het neorealisme en het constructivisme, de basis van de opgebouwde redeneringen vormen. Welke opvatting heeft bovenstaande toetsing het best doorstaan?

Aangezien defensiebevoegdheden overhevelen naar de Unie een staat berooft van de middelen die, volgens velen, broodnodig zijn om te overleven, zou de instrumentele of neorealistische benadering doorslaggevend moeten zijn (Mearsheimer, 1995, p. 10). Toch wordt dit hier niet bevestigd omwille van de grote verklarende kracht van institutionele cultuur. Ook zet het constructivisme voet aan wal binnen de *balancing*-traditie. De geprefereerde, controversiële optie stemt namelijk best overeen met heersende opvattingen.

Toch mag het belang van het neorealisme niet worden ontkend. De combinatie van *regional governance* en *balancing* wordt, vooral omwille van deze laatste factor, eveneens gebaseerd op deze traditie. QCA draagt dus bij tot de complementariteit van beide tradities (Risse, 2005, p. 300).

Op zich zijn de resultaten van dit onderzoek niet generaliseerbaar. Zou deze variabele echter ook op andere Europese beleidsdomeinen over enige relevantie beschikken? Institutionele cultuur is namelijk niet bevoegdheidsgebonden (Hooghe & Marks, 2001, pp. 195-197). De verleiding is dus groot om de vraag van een positief

antwoord te voorzien. Toch mag de invloed van deze variabele niet worden overschat. Anders zou een land voor elk beleidsdomein dezelfde integratiepreferenties koesteren. Dit is zeker niet het geval (Laursen, 2002, pp. 1-22).

Kan deze oorzakelijke variabele tot slot integratiepreferenties van andere, eventueel zelfs niet EU-leden verklaren? Mag men bijvoorbeeld stellen dat federale landen positiever staan ten opzichte van overkoepelende supranationale integratiestructuren? De empirie dreigt dit althans te ontkrachten. Zo combineert Zwitserland, een uitermate pluricentrisch georganiseerd land, een sterke nationale oriëntatie met een isolatiepolitiek voor veiligheid. Toch wordt het belang van institutionele cultuur hierdoor niet volledig uitgesloten. Zoals dit werk aantoont, zorgt vaak een combinatie van factoren voor de échte doorbraak (Koenig-Archibugi, 2004, p. 166).

Bijlagen

Bijlage I. Berekening machtscapaciteit

A. Indicatoren voor machtscapaciteit.

Land (2001)	Ijzer- en staalproductie (11)	Militaire uitgaven (12)	Grootte leger (13)	Energieconsumptie (14)	Totale populatie (15)	Stedelijke populatie (16)
België	10762	3017000	39	75350	10161	1499
Bulgarije	2035	365000	77	26827	8225	2181
Cyprus	0	315000	10	2519	786	359
Denemarken	751	2409000	21	23840	5293	1131
Duitsland	44803	26902000	308	461815	82220	25390
Estland	1	92000	4	7103	1396	494
Finland	3938	1432000	32	37220	5176	1413
Frankrijk	19343	32909000	274	338281	59082	10523
Griekenland	1281	5517000	159	37778	10645	2378
Hongarije	1954	909000	34	35656	10036	2966
Ierland	150	623000	10	18372	3730	653
Italië	26690	20966000	230	239113	57297	15975
Letland	500	85000	6	4720	2357	897
Litouwen	1	211000	12	12781	3670	1474
Luxemburg	2725	145000	1	4616	431	0

ÉÉN KLOPPEND HART VOOR DE EU?

Land (2001)	Ijzer- en staalproductie (1)	Militaire uitgaven (12)	Grootte leger (13)	Energieconsumptie (14)	Totale populatie (15)	Stedelijke populatie (16)
Malta	0	24000	2	803	389	0
Nederland	6037	6257000	50	118765	15787	4925
Oostenrijk	5869	1417000	35	35815	8211	2484
Polen	8814	3408000	206	131231	38765	11553
Portugal	728	2226000	44	25362	9875	1368
Roemenië	4930	969000	103	50749	22326	6990
Slovenië	462	277000	8	8679	1986	263
Slowakije	3989	386000	45	23423	5387	699
Spanje	16504	6938000	144	140589	39631	16580
Tsjechië	6313	1167000	54	55486	10244	2171
Verenigd Koninkrijk	13543	34714000	211	332580	58832	52930
Zweden	5518	3898000	34	59023	8910	2488
Totaal EU-27	187641	157578000	2153	2308496	480848	169784

I1 = Indicator 1 (per 1000 ton); I2 = Indicator 2 (per 1000 VS dollar); I3 = Indicator (per 1000 mankrachten) 3; I4 = Indicator 4 (per 1000 ton kolen + equivalenten); I5 = Indicator 5 (per 1000); I6 = Indicator 6 (populatie per 1000 in steden met meer dan 100 000 inwoners)

BRON: COW (2008, <http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/Capabilities/nmc3-02.htm>)

B. Omzetting indicatoren in relatieve termen.

Land (2001)	I1 t.o.v. EU27	I2 t.o.v. EU27	I3 t.o.v. EU27	I4 t.o.v. EU27	I5 t.o.v. EU27	I6 t.o.v. EU27
België	0,057354	0,019146	0,018114	0,03264	0,021131	0,008829
Denemarken	0,004002	0,015288	0,009754	0,010327	0,011008	0,006661
Duitsland	0,23877	0,170722	0,143056	0,20005	0,17099	0,149543
Finland	0,020987	0,009088	0,014863	0,016123	0,010764	0,008322
Frankrijk	0,103085	0,208843	0,127264	0,146537	0,12287	0,061979
Griekenland	0,006827	0,035011	0,07385	0,016365	0,022138	0,014006
Ierland	0,000799	0,003954	0,004645	0,007958	0,007757	0,003846
Italië	0,14224	0,133052	0,106828	0,10358	0,119158	0,09409
Luxemburg	0,014522	0,00092	0,000464	0,002	0,000896	0
Nederland	0,032173	0,039707	0,023223	0,051447	0,032832	0,029007
Oostenrijk	0,031278	0,008992	0,016256	0,015514	0,017076	0,01463
Verenigd Koninkrijk	0,072175	0,220297	0,098003	0,144068	0,122351	0,311749

C. Zes indicatoren ondergebracht in drie categorieën + eindpercentages.

Land	C1	C2	C3	Eindpercentage
België	0,044997	0,01863	0,01498	2,60%
Denemarken	0,007165	0,012521	0,008835	0,90%
Duitsland	0,21941	0,156889	0,160266	17,90%
Finland	0,018555	0,011975	0,009543	1,30%
Frankrijk	0,124811	0,168053	0,092425	12,80%
Griekenland	0,011596	0,054431	0,018072	2,80%
Ierland	0,004379	0,004299	0,005802	0,50%
Italië	0,12291	0,11994	0,106624	11,60%
Luxemburg	0,008261	0,000692	0,000448	0,30%
Nederland	0,04181	0,031465	0,03092	3,50%
Oostenrijk	0,023396	0,012624	0,015853	1,70%
Verenigd Koninkrijk	0,108121	0,15915	0,21705	16,10%

C1 = categorie 1 = (% staalproductie + % energieconsumptie) / 2; C2 = categorie 2 = (% militaire uitgaven + % grootte leger) / 2; C3 = categorie 3 = (% totale populatie + % stedelijke populatie) / 2; eindpercentage = (C1 + C2 + C3) / 3

Bijlage II. Berekening Europese identiteit

Europese identiteit.

Land	Enkel nationale identiteit	Nationale en Europese identiteit (1)	Europese en nationale identiteit (2)	Enkel Europese identiteit (3)	Weet het niet	Europese identiteit (1 + 2 + 3)
België	0,45	0,4	0,08	0,05	0,03	53%
Denemarken	0,41	0,54	0,04	0,02	0	60%
Duitsland	0,4	0,43	0,09	0,04	0,03	56%
Finland	0,59	0,36	0,03	0,01	0,01	40%
Frankrijk	0,34	0,5	0,09	0,05	0,03	64%
Griekenland	0,58	0,35	0,04	0,02	0,01	41%
Ierland	0,55	0,38	0,03	0,02	0,02	43%
Italië	0,31	0,57	0,06	0,03	0,03	66%
Luxemburg	0,22	0,45	0,14	0,16	0,03	75%
Nederland	0,45	0,45	0,06	0,03	0,01	54%
Oostenrijk	0,46	0,43	0,06	0,03	0,02	52%
Verenigd Koninkrijk	0,71	0,22	0,04	0,02	0,02	28%
EU-15 (gemiddelde)	0,44	0,44	0,06	0,03	0,03	53%

Vraag: 'Zie je jezelf in de nabije toekomst als (1) enkel (nationaliteit), (2) (nationaliteit) en Europees, (3) Europees en (nationaliteit) (4) enkel Europees en (5) weet het niet'

BRON: EC (2002, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb56/eb56_en.htm)

Bijlage III. QCA

TRUTH TABLE I. Overzicht.

```

*****
* TRUTH TABLE LISTING *
*****

File: F:/MasterIP/Masterproef/QCA/comma sep.csv
Rows:      8
Cases:     12

Minimum Frequency 0:  1
Minimum Frequency 1:  1
Minimum Frequency -:  1
=====

WMC BL ei ic
Outcome: C Cases:  3  25.0% (0 = 2  1 = 1  - = 0)

WMC bl EI ic
Outcome: 0 Cases:  2  16.7% (0 = 2  1 = 0  - = 0)

WMC BL EI IC
Outcome: 1 Cases:  2  16.7% (0 = 0  1 = 2  - = 0)

wmc bl ei ic
Outcome: 0 Cases:  1   8.3% (0 = 1  1 = 0  - = 0)

WMC BL EI ic
Outcome: 1 Cases:  1   8.3% (0 = 0  1 = 1  - = 0)

wmc bl EI IC
Outcome: 1 Cases:  1   8.3% (0 = 0  1 = 1  - = 0)

wmc BL EI IC
Outcome: 1 Cases:  1   8.3% (0 = 0  1 = 1  - = 0)

wmc BL EI ic
Outcome: 0 Cases:  1   8.3% (0 = 1  1 = 0  - = 0)

```

TRUTH TABLE II. Institutionele cultuur (spaarzame formule).

```

fs/QCA
File Analyze Graphs Window Help
*****
* TRUTH TABLE LISTING *
*****

File: F:/MasterIP/Masterproef/QCA/comma sep.csv
Rows:      2
Cases:     12

Minimum Frequency 0:    1
Minimum Frequency 1:    1
Minimum Frequency -:    1
=====

ic
Outcome: C Cases:      8  66.7% (0 = 6  1 = 2  - = 0)

IC
Outcome: 1 Cases:      4  33.3% (0 = 0  1 = 4  - = 0)

```

TRUTH TABLE III. **Balancing en institutionele cultuur (spaarzame formule).**

```

*****
* TRUTH TABLE LISTING *
*****

File: F:/MasterIP/Masterproef/QCA/comma sep.csv
Rows:      4
Cases:     12

Minimum Frequency 0:  1
Minimum Frequency 1:  1
Minimum Frequency -:  1
=====

BL ic
  Outcome: C Cases:   5  41.7% (0 = 3  1 = 2  - = 0)

bl ic
  Outcome: 0 Cases:   3  25.0% (0 = 3  1 = 0  - = 0)

BL IC
  Outcome: 1 Cases:   3  25.0% (0 = 0  1 = 3  - = 0)

bl IC
  Outcome: 1 Cases:   1   8.3% (0 = 0  1 = 1  - = 0)

```

Noten

1. Dit artikel is een herwerkte versie van mijn masterproef geschreven aan de Universiteit Antwerpen, departement Politieke Wetenschappen. Graag zou ik Prof. dr. Peter Bursens danken voor zijn nuttige opmerkingen en zijn blijvende steun doorheen het hele schrijfproces. Eventuele fouten blijven echter geheel mijnerzijds.
2. Deze variabele wordt gebaseerd op de volgende hypothese: regeringen die verwachten een buitenbeentje te zijn met betrekking tot de beleidspreferenties voor het EBVB zullen supranationale integratie op dit domein minder steunen dan regeringen die verwachten dat het EBVB hun beleidsvoorkeuren zal weerspiegelen (Koenig-Archibugi, 2004, p. 144).
3. Landen kunnen geen preferenties koesteren. Wanneer we in dit werk spreken over landen (lidstaten, staten, enzovoort) worden natuurlijk telkens hun desbetreffende regeringen bedoeld.

4. Aspinwall, 2002, p. 96; Koenig-Archibugi, 2004, p. 141-142; Gourlay en Remacle, 1998, p. 62-65.
5. Breitegger, 2005, www.fornet.info; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-156.
6. Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-156; Wall, 2005, www.fedtrust.co.uk; Glume, 2004, <http://www.fornet.info>; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de; Hill, 2004, p. 160; Comelli, 2004, www.fornet.info; Frangakis et al., 2004, www.ekem.gr.
7. Oliver, 2004, www.fornet.info; Hill, 2004, pp. 158-160; Cornish & Edwards, 2001, p. 594; Foreign & Commonwealth Office London, 2007, <http://europapoort.eerstekamer.nl>; Brady et al., 2004, www.fornet.info; Wall, 2005, www.fedtrust.co.uk; Strand, 2004, www.fornet.info; Olsen, 2007, pp. 22-33; Ojanen, 2007, pp. 34-44; Pilegaard, 2004, www.fornet.info; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-156.
8. Flers, 2004, www.fornet.info, pp. 1-9; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>.
9. Flers, 2004, www.fornet.info; Hill, 2004, pp. 158-160; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-156.
10. Terpan, 2005, <http://aei.pitt.edu>; Breitegger, 2005, www.fornet.info; Wall, 2005, www.fedtrust.co.uk; Hill, 2004, pp. 158-160; Allnoch, 2003, www.monnet-centre.uni-bremen.de; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 141-156.
11. Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>; Brady et al., 2004, www.fornet.info.
12. Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 58; Petrelli & Vallianatou, 2008, <http://eeep.pspa.uoa.gr>.
13. Grieco, 1996, p. 289; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 144-145; Hasenclever et al., 2004, pp. 1-7; Brummer, 2007, p. 5; Nugent, 2006, p. 496.
14. Bijlage I toont de hele berekeningsprocedure.
15. Martin, 1992, pp. 777-780; Hill, 2004, p. 148; Gartzke & Gleditsch, 2002, <http://www.essec.ac.uk>; Risse, 2005, p. 303.

16. Koenig-Archibugi, 2004, p. 145; Hasenclever et al., 2004, pp. 1-7; Brummer, 2007, p. 5; Martin, 1992, pp. 777-780; Hill, 2004, pp. 148-161.

17. Brummer, 2007, p. 5; Meyer, 2004, <http://www.ceps.be>; Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 58.

18. Everts & Keohane, 2003, p. 173; Hill, 2004, pp. 147-148; BBC, 2008, <http://news.bbc.co.uk>; NATO Review, 2003, <http://www.nato.int>.

19. Hill, 2004, pp. 147-148; BBC, 2008, <http://news.bbc.co.uk>; NATO review, <http://www.nato.int>.

20. Risse, 2005, p. 292; Koenig-Archibugi, 2004, pp. 146-147; Hasenclever et al., 2004, pp. 1-7; Ray, 2006, pp. 265-266.

21. Omwille van dataconsistentie doen we geen beroep op recentere gegevens. We willen de operationaliseringsfase van de onafhankelijke variabelen namelijk zo goed mogelijk laten aansluiten bij het tijdstip waarop de Conventie aanvangt (2001). De teksten, die we gebruikten om de onafhankelijke variabele te meten, werden veelal ook dan opgesteld. Dit argument geldt eveneens voor de gekozen operationaliseringsperioden van de andere onafhankelijke variabelen.

22. Bijlage II toont de berekeningsprocedure.

23. *Regional* verwijst hier naar het meest gezaghebbende intermediaire niveau op een bepaald ogenblik (Hooghe en Marks, 2000, p. 191).

24. Bijlage III toont de *truth tables* waarop we deze paragraaf baseren. Een *truth table* geeft een overzicht van verschillende combinaties op de onafhankelijke variabele (input). Aan elk van deze combinaties wordt een verwachte outputwaarde gekoppeld die men toetst aan de werkelijkheid (= score op de afhankelijke variabele) (Ragin et al., 2006, pp. 41-56). Voor meer duidelijkheid kunnen de *truth tables* uit de bijlage worden geraadpleegd.

25. Nugent, 2006, p. 558; Keukeleire & MacNaughtan, 2008, p. 67, Hooghe & Marks, 2001, pp. 195-197; Koenig-Archibugi, 2004.

Bibliografie

- Allnoch, D. (2003). *Has the European Convention United Europe in Security and Defence Policy Issues?* Afgehaald op 10 februari, 2008, van www.monnet-centre.uni-bremen.de/pdf/wp/2003-1-Allnoch.pdf.
- Aspinwall, M. (2002). Preferring Europe: Ideology and National Preferences on European Integration. *European Union Politics*, 3 (1), 81-111.
- BBC (2008). *Foreign Troops in Iraq*. Afgehaald op 12 februari, 2008, van http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3628959.stm.
- Beyers, J. (1998). *Where Does Supranationalism Come from? Ideas Floating through the Working Groups of the Council of the European Union*. Afgehaald op 11 november, 2007, van <http://eiop.or.at/eiop/texte/1998-009a.htm>.
- Brady et al. (2004). *CFSP Watch 2004*. Afgehaald op 15 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004.
- Breitegger, A. (2005). *CFSP Watch 2005*. Afgehaald op 10 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2005/CFSP%20Watch%202005%20Austria.pdf.
- Brummer, K. (2007). Introduction: The North and ESDP. In K. Brummer (Ed.), *The North and ESDP* (pp. 5-8). Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Comelli, M. (2004). *CFSP Watch 2004 - Italy*. Afgehaald op 15 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004/CFSP%20WATCH%202004_Italy_2.pdf.
- Cornish, P. & Edwards, G. (2001). Beyond the EU/NATO Dichotomy: The Beginnings of a European Strategic Culture. *International Affairs*, 77 (3), 587-603.
- COW (2007). *National Material Capabilities*. Afgehaald op 15 februari, 2008, van <http://www.correlatesofwar.org/COW2%20Data/Capabilities/nmc3-02.htm>.
- De Meur, G. & Rihoux, B. (2002). *l'Analyse Quali-Quantative Comparée (AQQC-QCA)*. Louvain-La-Neuve: Bruylant-Academia.
- Eliassen, K.A. (1998). Introduction: The New European Foreign and Security Policy Agenda. In K.A. Eliassen (Ed.), *Foreign and Security Policy in the European Union* (pp. 1-8), London: Sage Publications.
- Embassy of France (2008). *French Embassy in the United States*. Afgehaald op 10 april, 2008, van <http://ambafrance-us.org>.
- Everts, S. & Keohane, D. (2003). The European Convention and EU Foreign Policy: Learning from Failure. *Survival*, 45 (3), 167-186.
- EC (2002). *Standard Eurobarometer 56*. Afgehaald op 10 februari, 2008, van http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb56/eb56_en.htm.
- Flers, N.A. (2004). *CFSP Watch 2004: Germany*. Afgehaald op 10 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004.
- Foreign & Commonwealth Office London (2007). *The Reform Treaty: The British Approach to the European Union, Intergovernmental Conference, July 2007*. Afgehaald op 10 februari, 2008, van <http://europapoort.eerstekamer.nl/9345000/1/j9vvgy6i0ydh7th/vg-bwr4k8ocw2/f=/vhmscogqc3s3.pdf>.

- Frangakis, N. et al. (2004). *CFSP Watch 2004 Greece*. Afgehaald op 11 februari, 2008, van www.ekem.gr/news/pdf/t.20.pdf.
- Gartzke, E & Gleditsch, K.S. (2002). *Balancing, Bandwagoning, Bargaining, and War*. Afgehaald op 11 februari, 2008, van <http://www.essec.ac.uk/ECPR/events/jointsessions/paperarchive/edinburgh/ws9/GleditschGartzke.pdf>.
- Glume, G. (2004). *CFSP Watch 2004 – Belgium*. Afgehaald op 11 februari, 2008, van <http://www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004/CFSP%20Watch%20Belgium.pdf>.
- Gourlay, C. & Remacle, E. (1998). The 1996 IGC: The Actors and their Interaction. In K.A. Eliassen (Ed.), *Foreign and Security Policy in the European Union* (pp. 59-93). London: Sage Publications.
- Grieco, J.M. (1996). State Interests and Institutional Rule Trajectories: A Neorealist Interpretation of the Maastricht Treaty and European Economic and Monetary Union. In B. Frankel (Ed.), *Realism: Restatements and Renewal* (pp. 261-306). London: Frank Cass.
- Hasenclever, A. et al. (2004). *Theories of International Regimes*. Cambridge: University Press.
- Hill, C. (2004). Renationalizing or Regrouping? EU Foreign Policy Since 11 September 2001. *Journal of Common Market Studies*, 42 (1), 143-163.
- Hooghe, L. & Marks, G. (2001). *Multi-Level Governance and European Integration*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Howorth, J. (2007). *Security and Defence Policy in the European Union*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
- Ikenberry, G.J. (1998). Constitutional Politics in International Relations. *European Journal of International Relations*, 4 (2), 147-177.
- Laursen, F. (2002). Introduction: Overview of the 1996-97 Intergovernmental Conference (IGC) and the Treaty of Amsterdam. In F. Laursen (Ed.), *The Amsterdam Treaty* (pp. 1-22). Odense: Odense University Press.
- Loگوthetti, R. (2005). *Austria's Security and Defence Policy within the Framework of ESDP*. Afgehaald op 11 februari, 2008, van www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_secstrat_20.pdf.
- Keukeleire, S. & Macnaughtan, J. (2008). *The Foreign Policy of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Koenig-Archibugi, M. (2004). Explaining Government Preferences for Institutional Change in EU Foreign and Security Policy. *International Organization*, 58, 137-174.
- Martin, L. (1992). Interests, Power, and Multilateralism. *International Organization*, 46 (4), 765-792.
- Mearsheimer, J. (1994-1995). The False Promise of International Institutions. *International Security*, 19 (3), 5-49.
- Menon, A. (2003). Member States and International Institutions: Institutionalizing Intergovernmentalism in the European Union. *Comparative European Politics*, 1 (1), 171-201.
- Menon, A. (2004). From Crisis to Catharsis: ESDP after Iraq. *International Affairs*, 80 (4), 631-648.
- Meyer, C.O. (2004). *Theorising European Strategic Culture: Between Convergence and the Persistence of National Diversity*. Afgehaald op 20 november, 2007, van <http://www.ceps.be>.
- Nato Review (2003). *Rebuilding Relationships*. Afgehaald op 22 maart, 2008, van <http://>

- www.nato.int/docu/review/2003/issue2/english/art1.html.
- Nugent, N. (2006). *The Government and Politics of the European Union*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
- Ojanen, H. (2007). Finland and ESDP. In K. Brummer (Ed.), *The North and ESDP* (pp. 34-44). Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Oliver, T. (2004). *CFSP Watch 2004*. Afgehaald op 20 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004.
- Olsen, G.R. (2007). Denmark and ESDP. In K. Brummer (Ed.), *The North and ESDP* (pp. 22-33). Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
- Petrelli, M. & Vallianatou, A. (2008). *The Medium-Small and Big Member States: Willing Enough to Draw Common Positions during the European Convention and IGC debate on CFSP and ESDP?* Afgehaald op 20 februari, 2008, van <http://eeep.pspa.uoa.gr/Paperconventioneeep.pdf>.
- Pilegaard, J. (2004). *CFSP Watch 2004 – Denmark –*. Afgehaald op 20 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004.
- Ragin, C.C. et al. (2006). *User's Guide to Fuzzy-Set/Qualitative Comparative Analysis*. Afgehaald op 28 februari, 2008, van <http://www.u.arizona.edu/~cragin/fsQCA/software.shtml>.
- Ray, L. (2006). Public Opinion, Socialization and Political Communication. In K.E. Jorgensen et al. (Eds.), *Handbook of European Union Politics* (pp. 263-281). London: Sage.
- Risse, T. (2005). Neofunctionalism, European identity, and the puzzles of European integration. *Journal of European Public Policy*, 12 (2), 291-309.
- Rosamond, B. (2000). *Theories of European Integration*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
- Sartori, G. (1994). Compare why and how. In M. Dogan & A. Kazancigil (Eds.), *Comparing Nations: Concepts, Strategies, Substance* (pp. 14-34). Oxford: Blackwell.
- Strand, J. (2004). *CFSP Watch 2004 – Finland –*. Afgehaald op 20 februari, 2008, van www.fornet.info/CFSPAnnualreports2004.
- Terpan, F. (2005). *France and the European Security and Defence Policy*. Afgehaald op 21 maart, 2008, van http://aei.pitt.edu/3089/01/france_and_ESDP.txt.
- Thym, D. (2004). Reforming Europe's Common Foreign and Security Policy. *European Law Journal*, 10 (1), 5-22.
- Tonra, B. (2003). Constructing the Common Foreign and Security Policy: The Utility of a Cognitive Approach. *Journal of Common Market Studies*, 41 (4), 731-756.
- United Nations (2008). *United Nations Member States*. Afgehaald op 22 februari, 2008, van <http://www.un.org/members>.
- Wagner, W. (2003). Why the EU's Common Foreign and Security Policy Will Remain Inter-governmental: A Rationalist Institutional Choice Analysis of European Crisis Management Policy. *Journal of European Public Policy*, 10 (4), 576-595.
- Wall, S. (2005). *Flexibility and the Future of the European Union – A Federal Trust Report on Flexible Integration in the European Union*. Afgehaald op 22 februari, 2008, van www.fedtrust.co.uk/admin/uploads/FedT_Flexibility_report.pdf.